

Høringsnotat fra Naturvernforbundet

Fremtidens havbruk - Bærekraftig vekst og mat til verden

Meld. St. 24 (2024-2025)

Tittel: Stortinget må vedta Havbruksmeldingen, med noen justeringer

Vår anmodning til Stortinget

Stortinget må vedta regjeringens forslag om:

- miljømål på mindre enn 10 % dødelighet på ville laksefisk grunnet lakselus i tråd med kvalitetsnormen for villaks
- kvotesystem for å oppnå miljømålet for lus
- avgift på tapt fisk

Havbruksmeldinga mangler følgende, vi ber Stortinget om å:

- vedta at miljømålet for lus skal være nådd innen 2030
- vedta tiltak for å redusere forurensing
- vedta stans i torskeoppdrett
- be regjeringen om å lage en forpliktende plan for raskest mulig utfasing av åpne anlegg over til utslippsfrie anlegg
- vedta stans i nye konsesjoner inntil miljøproblemene er løst
- vedta en tidsfrist for når målsetningen om maks. 5 % dødelighet skal oppnås

Stortinget må avvise regjeringens forslag om:

- fjerning av artsbegrensning fra akvakulturtillatelsen

Vår anmodning er begrunnet nærmere nedenfor.

Innledende kommentarer

Havbruk er en viktig næring. Samtidig er det dokumentert omfattende miljøproblemer knyttet til dagens fiskeoppdrett. Næringen har et stort økologisk fotavtrykk og er samlet sett i dag langt unna å være bærekraftig. Lakselus og rømming er definert som hovedtrusler mot vår internasjonale ansvarsart villaksen. Også sjørret og sjørøye trues av lakselus. I tillegg trues kysttorskbestander mange steder av torskeoppdrett. Sykdom, miljøgifter og forurensing fra oppdrett truer arter og kystøkosystemer. Overgjødning vil kunne bli et generelt problem for store kyststrekker dersom antall konsesjoner med urensa direkteutslipp øker. Klimaendringer og eventuell ubalanse i kystøkosystemet på grunn av overfiske på stor fisk vil forsterke forurensningens skadevirkninger på samme måte som vi ser i Oslofjorden. Derfor må all oppdrett snarest over i utslippsfrie anlegg.

Havbruksmeldingen løfter fram viktige miljøutfordringer og er basert på et solid kunnskapsgrunnlag. Det er noen positive signaler i meldingen som vi anmoder Stortinget om å vedta. Regjeringen erkjenner behov for strengere kontrollsystem knyttet til lakselus, som utgjør en massiv trussel mot villaks, sjøørret og sjørøye.

Men meldingen har også mangler. Det må defineres en tidsgrense for når miljømålene skal være nådd. Vi savner tiltak for å håndtere andre miljøutfordringer som næringen genererer. Det mangler f.eks. tiltak for å redusere forurensing og utslipp av miljøgifter, og for å hindre miljøskader fra torskeoppdrett.

Regulering av lakseluspåvirkning (kapittel 9)

Vi støtter regjeringens miljømål om under 10 % dødelighet på ville laksefisk grunnet lakselus alene. Det er et bra grep at kvalitetsnormen for villaks er styrende for miljømålet på lus. Dette er i tråd med forskningsanbefalingene og naturmeldinga. Stortinget må være urokkelig på denne grensen.

For å oppnå miljømålet på lus foreslår regjeringen å oppheve trafikklysordningen med regulering av MTB, til fordel for et kvotesystem for luseutslipp og sanksjoner ved overtredelse av tildelt kvote. Vi støtter dette forslaget. En avgiftsordning, som presenteres som et mulig alternativ, er en dårlig løsning som vi advarer sterkt imot. Det må ikke være mulig å betale for å ha lusemengder over kritisk terskel uten å løse det alvorlige miljøproblemet.

Ifølge regjeringen skal det foreslåtte kvotesystemet føre til en rask oppnåelse av miljømålet på lus, uten at det spesifiseres nærmere. Vi understreker at det haster for den rødlista villaksen. I fjor ble mange lakseelver stengt for fiske over natta på grunn av historisk lavt innsig av villaks. Vi savner en tidfestet framtidsplan for når og hvordan miljømålet på lus skal være oppnådd. Vi foreslår at Stortinget vedtar et mål om at kvotesystemet skal være innført i løpet av 2027, med strenge lusekvoter fra dag én. Miljømålet på lus må være nådd senest innen 2030, i tråd med naturavtalen.

Artsbegrensning i akvakulturtillatelse (kapittel 8.2.4)

Regjeringen har foreslått å fjerne artsbegrensningen i akvakulturtillatelsen. Dette er vi svært kritiske til. Akvakulturtillatelsen er knyttet til geografisk område, og derfor vil nær beliggenhet til lakseelver, gytefelt for kysttorsk og andre faktorer ha innvirkning på hvilken art som kan tillates for oppdrett. Hvis forslaget betyr at tiltakshaver for eksempel kan skifte fra lakseoppdrett til torskeoppdrett uavhengig av konsesjon, vil det kunne føre til en ukontrollert økning av torskeoppdrett. Dagens torskeoppdrett har store miljøutfordringer som vi forklarer nærmere nederst i notatet. Vi mener Stortinget må avvise forslaget om å fjerne artsbegrensningen i akvakulturtillatelsen.

Ivaretagelse av velferd og forebygging av rømming (kapittel 10)

Regjeringen foreslår å innføre avgift på tapt fisk for å sikre god velferd, redusere dødelighet og forhindre rømming. Dette støtter vi – det skal ikke lønne seg med dårlig dyrevelferd for å minke lusepresset. Stortinget bør vedta en tidsfrist for når målsetningen om dødelighet på under 5 % skal være oppnådd.

Vi er også enig i at dagens reguleringer for å hindre rømming ikke fungerer. En plan for raskest mulig utfasing av åpne anlegg over til rømningssikre og utslippsfrie anlegg vil trolig være et langt mer effektivt tiltak mot rømming enn en tapsavgift.

Forurensning og miljøgifter

Meldingen adresserer i liten grad forurensningsproblemer. Fiskeoppdrett er i dag norskekystens største kilde til næringssalttilførsler, og totalt dominerende mange steder. Effekten er råttent sjøbunn og begroing (lurv) lokalt rundt mange anlegg. Hele kystavsnitt vil kunne bli overgjødset slik at planktonsamfunn og økosystem endres dersom utslippene øker ytterligere.

Oppdrettsnøtenes forbruk av begroingshindrende midler er vist å gi både akutte og kroniske gifteffekter på en rekke arter krepsdyr og skjell rundt anleggene. Mens bruk av Tributyltinn er utfaset, og kobber er på vei ned, har vi sett en kraftig økning i bruk av PFAS-biocider. PFAS er også kjent som evighetskjemikalier som i svært liten grad brytes ned i miljøet, og har snikende giftvirkninger.

Næringen opererer i sjøområder som er viktige både for naturmangfold og matproduksjon fra havet og må derfor pålegges strengere regelverk for å redusere utslipp av miljøgifter og andre farlige stoffer.

Naturvernforbundet støtter utfasing av trafikklyssystemet med MTB-justering og kravet om maks 10 % dødelighet på villaks grunnet lakselus. Men uten andre tiltak frykter vi at dette vil føre til økte utslipp av næringsstoffer og miljøgifter, blant annet som følge av kortsiktige løsninger for å minke lusepresset i røde områder, og økt produksjon i åpne merder i grønne områder. Stortinget må vedta mot-tiltak som sikrer at forurensning og miljøgiftutslipp ikke blir et enda større problem enn det er i dag, og bør be regjeringen om å utarbeide en plan for utfasing av åpne anlegg. Det kan ikke gis nye konsesjoner inntil alle store miljøutfordringer er under kontroll.

Torskeoppdrett

Det er en stor mangel at torskeoppdrett ikke adresseres spesifikt i meldingen. Oppdrett av torsk er økende, og det er dokumentert store miljøproblemer knyttet til rømming og gyting i anleggene som fører til genetisk forurensning av villtorskbestandene. En rask økning i torskeoppdrett har dessuten stor risiko for å gi problemer med sykdomsspredning.

Havforskningsinstituttet (HI) konkluderte i sin risikovurdering av torskeoppdrett fra 2022 at det trengs mer kunnskap om den domestiserte torsken med hensyn til kjønnsmodning, gyting i merd og rømming. I et pilotprosjekt fra 2023 fant de ut at deformerte larver fra oppdrettstorsk kan overleve til kjønnsmoden alder og potensielt gyte med villtorsk. HI påpeker også at sykdomsoverføring fra oppdrettsfisk til villfisk er en betydelig risiko for kysttorsken.

Med dagens kunnskap bør Stortinget ikke tillate torskeoppdrett på grunn av risikoen for sykdomsspredning og genetisk innblanding.